

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Dos jidiše folk in tzifern

Leštinski, Jankev

Berlin, 1922

עקירעמא וןפ וטאטש עטגינייארפ יד ויא ודיא יד 16 לטיפאק.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8340

U.S.A.

די אידן אין די פאראייניגטע שטאטן פון אמעריקע.

דער וואוקס פון דער אידישער באפעלקערונג אין די פאראייניגטע שטאטן פארן 19-טן יארהונדערט, בפרט אין לעצטן פערטל זיינעם, איז געווען אזא קאלאסאלער, אז זיינגלייכן האבן מיר ניט אין דער געשיכטע. דער דאזיגער וואוקס איז ארויסגערופן געווארן דורך דער עמיגראציע, וואס האט אריבער-געווארפן פון די אלטע אידישע ישובים הונדערטער מיוזנטער אידישע נפשות אויף יענער זייט ים. די עמיגראציע קיין אמעריקע אין 19-טן יארהונדערט ווערט גער-מיילט אין דריי פעריאדן. אין די ערשטע דרייסיג יאר פון 19-טן יארהונדערט פאָרן קיין אמעריקע דער-עיקר ספרדישע אידן פון האלאנד און ענגלאנד אין דעמאלט פארן הונדערטער; פון די דרייסיגער ביז די זיבעציגער יארן עמיגרירן קיין אמעריקע — דייטשע אידן, און די עמיגראציע פארכאפט שוין מיוזנטער און צענדליגער מיוזנטער אידישע נפשות; פון די 70-ער יארן הויבן אן עמיגרירן קיין אמעריקע די אידישע מאסן פון רוסלאנד און עסטרייך (גאליציע), און די עמר-גראציע דערגרייכט אין די הונדערטער מיוזנט. די פאלגנדיגע טאבעלע ווייזט אונז דעם וואוקס פון דער אידישער באפעלקערונג אין די פאראייניגטע שטאטן.

טאבעלע LI

דער וואוקס פון דער אידישער באפעלקערונג אין די פאראייניגטע שטאטן

1818=100	די צאל אידן	יאר
100	3 000	1818
200	6 000	1824
500	15 000	1840
1 666	50 000	1848
7 666	230 000	1880
13 333	400 000	1888
31 233	937 000	1897
59 240	1 777 185	1907
68 156	2 044 762	1910
100 404	3 012 141	1917

*Crestea
1818-1917
100 ani
cu 1000000*

פון דריי טויזנט אין 1818-טן יאר איז די אידישע באפעלקערונג אויס-
 געוואקסן ביז מער פון דריי מיליאן אין 1917-טן יאר — זי האט זיך אלוא
 פארגרעסערט מער פון טויזנט מאל. מיר מוזן צוגעבן, אז די דאטן פון
 1917-טן יאר, וועלכע ס'ווייזט אן דאס אמעריקאנער „נייע אידישע יאר-בוך“,
 זיינען, לויט אונזער מיינונג, אפיסל איבערטריבן. פאר זיבן יאר — פון 1910
 ביז 1917-טן — האט ניט געקאנט צוקומען כמעט א מיליאן אידן. נאר רעכענען
 מיר אפילו, אז איז דער אמתן איז אין די פאראייניגטע שטאטן געווען אין
 1917-טן בערך ביי 2 600 000 אידן, וועלן מיר אויך קומען צום אויספיר, אז
 פאר הונדערט יאר האט זיך די אידישע באפעלקערונג פארגרעסערט כמעט ניין
 הונדערט מאל, ווען די גאנצע באפעלקערונג האט זיך פאר דער זעלבער צייט
 פארגרעסערט ניט מער פון צוואנציג מאל, פון פינף מיליאן אין אנהויב פון
 19-טן יארהונדערט ביז 100 מיליאן אין 1915-טן יאר.

נעמען מיר באזונדערע פעריאדן פון 19-טן יארהונדערט, זעהען מיר, אז
 פון די אכטציגער יארן ווערט די פארגרעסערונג באזונדער קאלאסאל. פאר די
 ערשטע 20 יאר — פון 1818 ביז 1840-טן יאר — קומט צו יערליך סך-הכל
 545 אידן; פון 1840 ביז 1880 — קומט צו יערליך 5 375; פון 1880 ביז
 1897 קומט שוין צו יערליך — 41 588; און פון 1897 ביז 1910 קומט שוין
 צו דורכשניטליך יעדער יאר — 85 312.

פארגלייבן מיר דעם וואקס ביי דער אידישער באפעלקערונג מיט דעם
 וואקס ביי דער גאנצער באפעלקערונג פאר דרייסיג יאר — פון 1880 ביז
 1910.

יאר	די גאנצע באפעלקערונג		אידן	
	אבסאלוטע צאל	צוואקס אין %	אבסאלוטע צאל	צוואקס אין %
1880	50 156 000	—	230 000	—
1910	92 175 000	83,8	2 044 762	789,0

ביי דער גאנצער באפעלקערונג איז געווען דער צוואקס פאר דרייסיג יאר
 83,8 פראצענט און ביי די אידן 789 פראצענט, כמעט צען מאל מער.
 לגבי דער גאנצער באפעלקערונג האבן אידן אויסגעמאכט:
 אין 1818-טן יאר 0,06 %

אין 1880-טן יאר 0,45 %

2,19 „ „ „ 1910 „

פאר דער נאנצער צייט האט זיך דער פראצענט פון די אידן לנבי דער נאנצער באפעלקערונג פארגרעסערט 36 מאל; פאר די לעצטע דרייסיג יאר — פון 1880 ביז 1910 — האט זיך דער דאזיגער פראצענט פארגרעסערט פינף מאל. אין אמעריקע חורט זיך איבער, נאר נאך אין אן אויסגעשפראכענער פארם דאס, וואס מיר האבן געזעהן אין רוסלאנד און אין עסטרייך. די אידן זיינען סאקי בנמצא אין אלע ווינקעלאך פון די פאראייניגטע שטאטן, ניטא קיין אין שטאט פון אלע פופציג, ווי פארווארפן און ווייט פון די צענטערן ער זאל ניט ליבן, וואוהין אידן זאלן ניט אנשפארן. דער רוב מנין אבער פון די אמעריקאנער אידן איז קאנצענטרירט אין עמליכע שטאטן, און די מענדעניץ צו צונויפנעמען זיך אין געדיכטע מאסן אין אייניגע באשטימטע שטאטן ווערט וואס ווייטער שטארקער און אינטענסיווער.

טאבעלע LII

די אידן אין באזונדערע שטאטן פון אמעריקע (1907).

שטאט	די נאנצע באפעלקערונג	די אידישע באפעלקערונג	פראצענט פון די אידן	פראצענט פון אלע אידן פון די שטאטן
ניו-יארק	7 268 894	905 000	12,3	50,9
פענסילוואניע	6 302 000	150 000	2,4	8,4
אילינוי	4 821 550	110 000	2,3	6,2
מאסאשועט	2 805 346	90 000	3,2	5,1
אנאץ	4 157 545	85 000	2,0	4,8
ניו-דזערסע	1 883 669	70 000	3,7	3,9
מיסורי	3 106 665	52 000	1,7	2,9
קאליפארניע	1 285 053	42 000	3,3	2,4
מערילאנד	1 188 044	41 000	3,5	2,3
קאנעקטיקוט	908 420	22 000	2,4	1,2
סך-הכל	33 727 186	1 567 000	4,6	88,2

אט די דאזיגע טאבעלע ווייזט אונז, אז אין צען שטאטן געפינען זיך 88,2

פראצענט פון אלע אידן פון די שטאטן, און אין אלע איבעריגע פעריצטע שטאטן זיינען געבליבן ווייניגער פון 12 פראצענט, נאר איין אכטל. און דאס איז געווען אין 1907-טן יאר; פאר דער צייט, וואס איז פון דעמאלט אוועק, האט די קאנצענטראציע דערגרייכט נאך אן העכערע מדרגה. אין צען שטאטן האבן געלעבט 88,2 פראצענט פון אלע אידן פון די פאראייניגטע שטאטן; קוקן מיר זיך אבער ווייטער צו צו דער נאר וואס געבראכטער טאפעלע, באמערקן מיר באלד, אז אין איין שטאט ניו-יארק האט זיך געפונען אין 1907-טן יאר מער פון א העלפט (50,9%) פון אלע אידן פון די פאראייניגטע שטאטן. ביי היינטיגן מאמענט איז קאנצענטרירט אינם דאזיגן שטאט געוויס ביי צוויי דריטל פון אלע אידן פון די פאראייניגטע שטאטן. געמען מיר נאר די ערשטע דריי שטאטן פון דער טאפעלע — ניו-יארק, פענסילוואניע און אילינויס, — וואס יעדער פון זיי פארמאגט מער פון הונדערט טויזנט אידן, זעהען מיר, אז שוין אין 1907-טן יאר איז געווען אין די דאזיגע דריי שטאטן קאנצענטרירט ביי צוויי דריטל פון אלע אידן פון די פאראייניגטע שטאטן, ווען פון דער גאנצער באפעלקערונג איז געווען אין די דאזיגע דריי שטאטן קוים איין פינפטל. אין אלע צען שטאטן האט געלעבט פון דער גאנצער באפעלקערונג 37 פראצענט, צוויי מיט א האלבן מאל ווייניגער, ווי ביי דער אידישער באפעלקערונג.

און לגבי דער אלגעמיינער באפעלקערונג האבן די אידן אויסגעמאכט אין די צען שטאטן 4,6 פראצענט, צוויי מאל אזוי פיל, ווי אין דער גאנצער מלוכה. אין שטאט ניו-יארק באזונדער האבן די אידן שוין דעמאלט — אין 1907-טן יאר — אויסגעמאכט מער פון 12 פראצענט.

מיר גייען איבער צו דער פראגע וועגן קאנצענטראציע אין גרויסע שטעט. די פאראייניגטע שטאטן זיינען ב. ל. א לאנד מיט אן אנטוויקלעטער אינדוסטריע, און די שטאטישע באפעלקערונג מאכט דארטן אויס א גאנץ גרויסן פראצענט. אין 1910-טן יאר האט באטראפן די שטאטישע באפעלקערונג פון די פאר-אייניגטע שטאטן 41,5 פראצענט פון דער גאנצער באפעלקערונג, נאר אין שטעט מיט העכער פון הונדערט טויזנט איינוואוינער האבן געוואוינט אין 1910-טן יאר 21,7 פראצענט פון דער גאנצער באפעלקערונג. געמען מיר די אידישע באפעלקערונג, באקומען מיר נאר אן אנדער בילד. די שטאטישע באפעלקערונג ביי די אידן פון די פאראייניגטע שטאטן האט דערגרייכט אין 1910-טן יאר ביז 95 פראצענט פון אלע אידן, צוויי מאל מער ווי ביי דער גאנצער באפעלקערונג. אין שטעט מיט מער פון הונדערט טויזנט איינוואוינער האבן

געלעבט ביי אידן 88 פראצענט, פיר טאל מער ווי ביי דער גאנצער בא-
פעלקערונג.

א סך אינטערעסאנטער פאר אונז איז די קאנצענטראציע פון די אמערי-
קאנער אידן אין געדיכט-באוועצטע גרויסע קהלות. די אלגעמיינע טענדענץ פונם
מאדערנעם אידנטום צו קאנצענטראציע האט דא געפונען איר פולסטן און
שמארקסטן אויסדרוק. די טאבעלע LIII גיט אונז וועגן דער דאוונער פראגע
ועהר אינטערעסאנטן מאטעריאל.

טאבעלע LIII

די אידן פון די פאראייניגטע שטאטן פון אמעריקע אין פארשיידענע
טיפן קהלות (1907).

דער פראצענט פון אלע אידן אין די פאראייניגטע שטאטן	די אבסאלוטע צאל אידן	די צאל קהלות	קהלות
62,5	1 110 000	4	מיט מער פון 50 טויזנט אידן
12,9	230 000	7	פון 25 ביז 50 " "
3,3	60 000	6	פון 10 ביז 25 " "
			סך-הכל אין קהלות מיט מער
78,7	1 400 000	17	פון 10 טויזנט אידן
4,5	79 500	13	פון 5 ביז 10 טויזנט אידן
4,1	72 300	36	פון 1 טויזנט ביז 5 טויזנט אידן
			סך-הכל אין קהלות מיט מער
87,3	1 551 800	66	פון איין טויזנט אידן

אין קהלות מיט מער פון צען טויזנט אידן האבן געלעבט אין 1907-טן
יאר 78,7 פראצענט, כמעט פיר פינפטל פון אלע אידן פון די פאראייניגטע
שטאטן. נעמען מיר גאר גאר די גרויסע קהלות (מיט מער פון פופציג טויזנט
אידן) האבן מיר געהאט אין 1907-טן יאר סך-הכל פיר אוועלכע קהלות; זיי
האבן אבער צונויפגענומען אין זיך כמעט צוויי דריטל (62,5) פון אלע אידן
פון די פאראייניגטע שטאטן. קהלות מיט מער פון טויזנט אידן זיינען געווען
66, און אין זיי האט געלעבט 87,3 פראצענט פון אלע אידן פון די פאראייניגטע

שמאטן. אין קהלות מיט ווייניגער פון סוויזנט אידישע נפשות. האט געלעבט דעמאלט סך-הכל איין אכטל פון אלע אידן.

די אלע געבראכטע דאטן געהערן צום 1907-טן יאר. פאר דער לעצטער צייט זיינען די גאר גרויסע קהלות נוואלדיג אויסגעוואקסן און אין 1917-טן יאר האבן שוין געלעבט אין פינף שטעט מער פון צוויי מיליאן אידן. ס'האבן געוואוינט אידן אין 1917-טן:

1 350 000	(1) ניו-יארק
350 000	(2) משיקאגא
175 000	(3) פילאדעלפיע
75 000	(4) באָסטאָן
65 000	(5) באַלטימאָרע
2 015 000	סך-הכל

*1917, in cele 5 orase —
concentrate 3/4 in
celor U.S.A*

אין די דאזיגע פינף קהלות האט געלעבט אין 1917-טן יאר דריי פערטל פון אלע אידן פון די פאראייניגטע שמאטן. אין דער איינער שמאט ניו-יארק האט געלעבט מער פון א העלפט פון אלע אידן פון די פאראייניגטע שמאטן.

פאלגנדיגע ציפער וועלן אונז געבן א פארשמעלונג וועגן דער אנטוויקלונג פון דער גרעסטער אידישער קהלה אין דער וועלט — ניו-יארקער. אין ניו-יארק זיינען געווען אידן:

400	אין 1812-טן יאר
12 000	" " 1848 "
60 000	" " 1880 "
200 000	" " 1891 "
900 000	" " 1910 "
1 350 000	" " 1917 "

New-York, pop. evr.

west, cu 3000 evr

דער וואוקס איז מער ווי קאלאסאל. אין הונדערט יאר האט זיך די דאזיגע קהלה פארגרעסערט מער ווי דריי סוויזנט מאל. פון א קלייניטשקען ניט-אנגעזעהענע קהלה מיט אזוינע 400 אידן איז זי אויסגעוואקסן צום גרעסטן אידישן צענטער, וואס פארמאגט אליון אזוי פיל אידן, וויפיל גאנץ עסטרייך און צוויי מאל אזוי פיל, וויפיל גאנץ דייטשלאנד. לגבי דער אלגעמיינער באפעלקערונג האבן די אידן אויסגעמאכט אין ניו

יארק אין אנהויב פון 19-טן יארהונדערט סך-הכל א האלבן פראצענט און אין 1908-טן יאר 23,5 פראצענט. ביי איצטיגן טאג שמעלן די אידן געוויס פאר א פערטל פון אלע איינוואוינער פון ניריארק.

פראגעס.

1. וואסערע אידן האבן עמיגרירט קיין אמעריקע: אין ערשטן פערטל פון 19-טן יארהונדערט? פון די דרייסיגער ביז די זיבעציגער יארן? אין די לעצטע צענדליגער יארן?
2. וויפיל זיינען געווען אידן אין די פאראייניגטע שטאטן: אין 1818-טן יאר? אין 1840-טן? אין 1880-טן? אין 1897-טן? אין 1910-טן? אין 1917-טן?
3. וויפיל מאל האט זיך פארגרעסערט פאר הונדערט יאר: די גאנצע בא-פעלקערונג פון די פאראייניגטע שטאטן? די אידישע באפעלקערונג?
4. וואסער א פראצענט פון דער גאנצער באפעלקערונג האבן אידן אויס-געמאכט: אין 1818-טן יאר? אין 1910-טן?
5. וואסער א חלק אידן האט געוואוינט אין 1907-טן יאר אין צען שטאטן? אין שטאט ניריארק?
6. וואסער א פראצענט לגבי דער גאנצער באפעלקערונג מאכן די אידן אויס: אין צען שטאטן? אין שטאט ניריארק?
7. וואסער א פראצענט פון דער באפעלקערונג האט געוואוינט אין שמעט אין 1910-טן יאר: ביי דער גאנצער באפעלקערונג? ביי אידן?
8. וואסער א פראצענט וואוינט אין שמעט מיט מער פון הונדערט טויזנט איינוואוינער: ביי דער גאנצער באפעלקערונג? ביי אידן?
9. וואסער א חלק פון אלע אידן פון די פאראייניגטע שטאטן לעבט: אין קהלות מיט מער פון 50 טויזנט אידן? אין קהלות מיט מער פון צען טויזנט אידן? אין קהלות מיט מער פון טויזנט אידן? מיט ווייניגער פון טויזנט אידן?
10. וויפיל אידן האבן געלעבט אין 1917-טן אין די פינף גרעסטע אידישע קהלות פון די פאראייניגטע שטאטן?

11. וויפיל זיינען געווען אידן אין ניו-יארק: אין 1812-טן יאר? אין
1848-טן? אין 1880-טן? אין 1910-טן? אין 1917-טן?
12. וויפיל מאל האט זיך פארגרעסערט די ניו-יארקער אידישע קהלה פאר
הונדערט יאר?
13. וואסער א פראצענט האבן אידן אויסגעמאכט לנבי דער גאנצער בא-
פעלקערונג אין ניו-יארק: אין אנהויב פון 19-טן יאר-הונדערט? אין 1908-טן אר?